

УДК 314.7:316.346.3

<https://doi.org/10.31713/ve1202512>

JEL: I25, O15, F22

Олійник О. О. [1, ORCID ID: 0000-0002-3941-2286],

к.е.н., доцент,

Самолук Н. М. [1, ORCID ID: 0-0001-8693-8558],

к.е.н., доцент

¹Національний університет водного господарства та природокористування, м. Рівне

МІГРАЦІЙНІ НАСТРОЇ УЧНІВСЬКОЇ ТА СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ

У науковій роботі досліджено міграційні настрої учнівської та студентської молоді (на прикладі Рівненської області). Визначено, що переважна більшість учнівської молоді воліє здобувати освіту за кордоном, водночас майже половина опитаних студентів віддали перевагу навчанню на території України. Основним фактором, який здійснює найбільший вплив на вибір країни для освітньої еміграції для учнів і студентів, є можливість працевлаштування після навчання.

Ключові слова: міграція; вища освіта; молодь; учні; студенти; університет.

Постановка проблеми. Повномасштабне російське вторгнення в Україну у 2022 році ще більше загострило проблеми, які стосуються молоді, зокрема призвело до зростання зовнішньої еміграції та посилення депопуляції населення нашої країни. Молодь є ключовою групою населення через її унікальну роль у соціально-економічному, культурному та політичному житті суспільства. Молоді люди становлять основу майбутнього країни, визначають демографічні перспективи, сприяють впровадженню інновацій у різних сферах, забезпечують економічну активність. Зростання масштабів міграції, особливо в умовах сучасних викликів, загрожує посиленням демографічної кризи, відтоком висококваліфікованих працівників та поглибленням соціально-економічної нерівності. Міграційна мобільність молодих людей залишається гострим питанням, оскільки ця соціально-демографічна група є стратегічно важливою та потребує пріоритетної підтримки держави задля забезпечення довгострокового розвитку України [1].

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Дослідження міграції

молоді є важливим науковим завданням, яке ще більше актуалізувалось з 24 лютого 2022 року. Серед науковців, які активно досліджують міграційні процеси, зокрема освітню міграцію молоді, можна відзначити Н. Бойчук, К. Брензович, О. Гринькевич, Р. Дупкала, Е. Лібанову, О. Малиновську, Н. Марценко, Г. Міщук, К. Ніколаєць, О. Позняка, У. Садову, Л. Семів, Г. Смалійчук та ін. У наукових працях цих та інших вчених досліджено тенденції та напрями освітньої міграції, чинники та наслідки міграції молоді для країн-донорів та країн-реципієнтів. Водночас дослідження особливостей міграційних настроїв учнівської та студентської молоді вимагає поглибленого вивчення, що й визначило наукове завдання статті.

Метою роботи є соціологічне дослідження міграційних настроїв учнівської та студентської молоді (на прикладі Рівненської області).

Виклад основного матеріалу. З метою дослідження міграційних настроїв учнівської та студентської молоді авторами було проведено соціологічне опитування шляхом використання Google форми в період з 29 жовтня по 19 листопада 2024 року. Анкета для опитування містила 8 запитань, з яких 5 стосувались оцінки міграційних настроїв молоді, 3 – характеристики респондентів за ознаками статі, віку та закладом навчання. Загальна кількість респондентів становила 115 осіб, з яких 58 осіб – це студенти закладів вищої освіти (університети, інститути, академії), 57 – учні закладів середньої освіти (школи, ліцеї, гімназії) Рівненської області. Характеристика респондентів наведена в таблиці 1.

Таблиця 1

Характеристика респондентів

Ознака	Учні	Студенти
Стать	Жіноча – 75,4% Чоловіча – 24,6%	Жіноча – 39,7% Чоловіча – 60,3%
Вік	13 років – 7,0% 14 років – 12,3% 15 років – 38,6% 16 років – 38,6% 17 років – 3,5%	17 років – 5,2% 18 років – 20,7% 19 років – 5,2% 20 років – 24,1% 21 рік – 13,8% 22 роки – 15,5% 23 роки – 1,7% 24 роки і більше – 13,8%

Джерело: розроблено авторами.

Таким чином, в опитуванні взяли участь 49,57% учнів та 50,43% студентів. За гендерною ознакою у вибірці учнівської молоді переважали жінки (75,4%), у вибірці студентської молоді – чоловіки (60,3%). Віковий розподіл респондентів дозволив визначити найбільш охоплені анкетуванням групи: для учнів це 15 та 16 років (по 38,6% відповідно), для студентів – 20 та 18 років (24,1% та 20,7% відповідно).

Аналізуючи отримані відповіді найперше варто відмітити суттєві відмінності у бажанні мігрувати за кордон задля здобуття освіти (рис. 1).

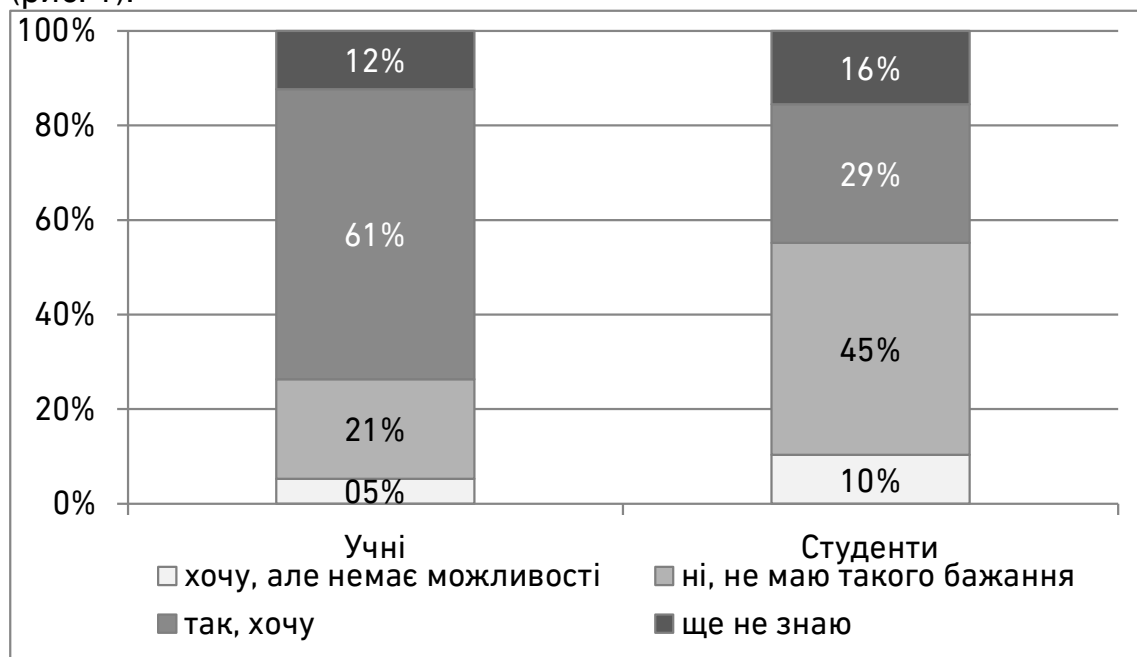


Рис. 1. Відповіді респондентів на запитання «Чи хочете Ви навчатись за межами України?»

Джерело: розроблено авторами.

Так, переважна більшість учнівської молоді воліє здобувати освіту за кордоном – 61,4% обрали відповідь «так, хочу» на поставлене запитання. Ще 5,3% також мають таке бажання, однак не мають наразі можливостей для цього. Кожен п'ятий учень не хоче навчатись за межами України, а 12,3% респондентів цієї групи ще не визначились із відповіддю на це запитання. Відсоток тих, хто вагається із відповіддю на поставлене запитання серед студентів тільки на 3,2% більший порівняно з учнями (15,5%). Проте студентські пріоритети суттєво відрізняються: майже половина опитаних віддали перевагу навчанню на теренах України (44,8%); кожен третій студент хотів би здобувати освіту за кордоном (29,3%); кожен десятий студент хотів би навчатись в іноземній країні, однак наразі немає такої можливості.

Що стосується регіональних вподобань, то рейтинги найбільш бажаних для здобуття освіти країн очолюють США для обох груп респондентів (рис. 2). Однак для учнів ця країна є суттєвим лідером з-поміж інших, адже 8 із 10 опитаних вказали її у своїх відповідях. Серед студентів таких відповідей налічувалось 61,2%. Варто зауважити, що у США навчається найбільша у світі кількість іноземних студентів – понад 800 тисяч. На території всієї країни функціонують близько 1700 державних та 2500 приватних закладів вищої освіти. Українські студенти мають можливість навчатися в коледжах і університетах США. Умови вступу залежать від конкретного навчального закладу, штату, де він розташований, а також обраної спеціальності. Абітурієнти з атестатом про повну загальну середню освіту можуть одразу вступати на перший курс коледжу (community college). Для вступу до університетів зазвичай рекомендується пройти підготовчу програму, яка передбачає інтенсивне вивчення англійської мови та профільних дисциплін. Крім того, багато американських університетів вимагають результати тестів SAT або ACT [2].

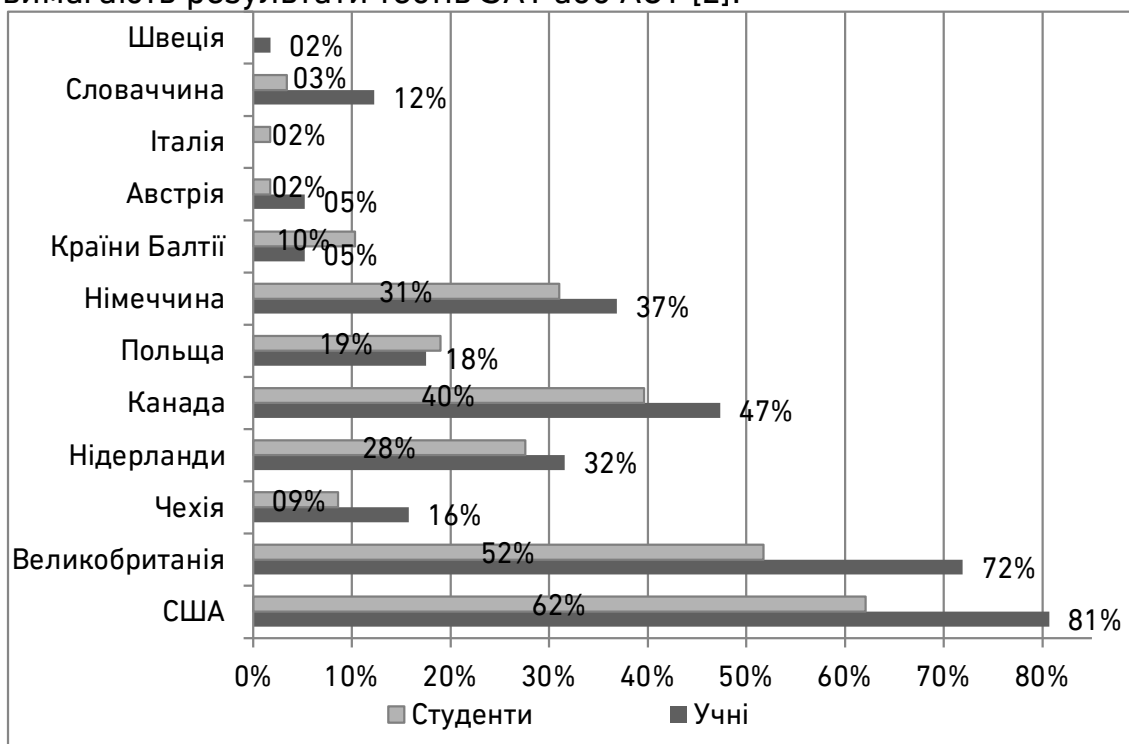


Рис. 2. Пріоритетні зарубіжні країни для здобуття освіти учнівською та студентською молоддю

Джерело: розроблено авторами.

Другий щабель як для учнівської, так і для студентської молоді займає Великобританія (71,9% та 51,7% відповідно). Університети цієї

країни мають високий рейтинг і репутацію у світі, а відтак їхні дипломи відкривають двері до кар'єрних можливостей у багатьох країнах. Беззаперечною є якість вищої освіти у Великобританії, що забезпечується інноваційними підходами до навчання, науковим підґрунтям та сучасною інфраструктурою [3].

Замикає чільну трійку лідерів у сформованому рейтингу Канада з часткою відповідей респондентів з числа учнів 47,4% та студентів 39,7%. Вища освіта в Канаді є платною для всіх без винятку з вартістю від 11000 до 17000 \$ на рік у коледжі, в університеті - від 17000 до 25000 \$ на рік. Знижки на навчання в університетах та коледжах Канади не є правилом, а стипендія надається у виключних випадках лише на науково-дослідні спеціальності [4].

Основним фактором, який здійснює найбільший вплив на вибір країни для освітньої еміграції і для учнів, і для студентів є можливість працевлаштування після навчання (рис. 3).



Рис. 3. Розподіл відповідей респондентів на запитання «Які найбільш важливі фактори під час вибору країни для навчання?»

Джерело: розроблено авторами.

Проте інші, запропоновані в анкеті фактори, демонструють різну значущість для учнівської та студентської молоді. Так, для учнів важливо отримати грант чи стипендію на навчання (68,4%), вартість навчання (64,9%), престижність навчального закладу та освітніх програм (63,2%), вартість і умови проживання (61,4%). Водночас для студентів другим за важливістю фактором є вартість та умови

проживання (48,3%), а третім – можливість отримати грант чи стипендію на навчання (46,6%).

Престижність навчального закладу як важливого фактору формування привабливості країни для іноземних студентів доведено авторами із використанням методів кореляційно-регресійного аналізу. В якості залежної змінної використано індикатор привабливості талантів Організації економічного співробітництва та розвитку «Студенти університетів» – Y (значення: 0 – найменш приваблива країна ОЕСР, 1 – найбільш приваблива країна ОЕСР). Даний показник є комплексним інструментом для визначення сильних і слабких сторін країн ОЕСР в царині їхньої здатності залучати та утримувати талановитих іноземних студентів університетів [5]. Незалежною змінною X (значення) обрано показник «Рейтинг університету» в Глобальному індексі конкурентоспроможності талантів, розрахунок якого ґрунтується на шести показниках (з ваговим коефіцієнтом в дужках): академічна репутація за результатами глобального опитування QS (0,4); репутація роботодавця за результатами глобального опитування QS (0,1); цитування на факультет із бази даних SciVerse Scopus (0,2); співвідношення викладачів і студентів (0,2); частка іноземних студентів (0,05); частка іноземних викладачів (0,05) [6]. Вибірку країн сформовано за результатами нашого опитування, які представлені на рис. 2. Для перевірки статистичної значимості коефіцієнта кореляції авторами використано формулу t-тесту [7]:

$$t = r \sqrt{\frac{n-2}{1-r^2}}, \quad (1)$$

де r – значення коефіцієнта кореляції; n – загальна кількість спостережень.

Таблиця 2

Результати кореляційного аналізу взаємозв'язку привабливості країни для іноземних студентів із рейтингом її університетів в світі

Країна	X	Y
Чехія	32,52	0,4
Німеччина	72,85	0,56
Естонія	21,07	0,41
Італія	49,54	0,47

продовження табл. 2

Латвія	13,17	0,36
Литва	20,26	0,45
Нідерланди	66,67	0,48
Австрія	44,68	0,47
Польща	32,12	0,43
Словаччина	16,82	0,43
Швеція	59,68	0,51
Канада	81,16	0,53
Великобританія	99,39	0,55
США	100	0,6
Коефіцієнт кореляції		0,924
Розрахункове значення критерію Ст'юдента		8,394
Критичне значення критерію Ст'юдента		2,160
Статистична значимість $\alpha=0,05$		+

Джерело: розроблено авторами.

Результати кореляційного аналізу дозволяють стверджувати про тісний прямий зв'язок між рівнем привабливості країни для іноземних студентів та рейтингом її університетів на міжнародній освітній арені. Для деталізації взаємозв'язку авторами побудовано кореляційно-регресійну модель із використанням вбудованої функції «Регресія» в програмному продукті Excel (рис. 4.)

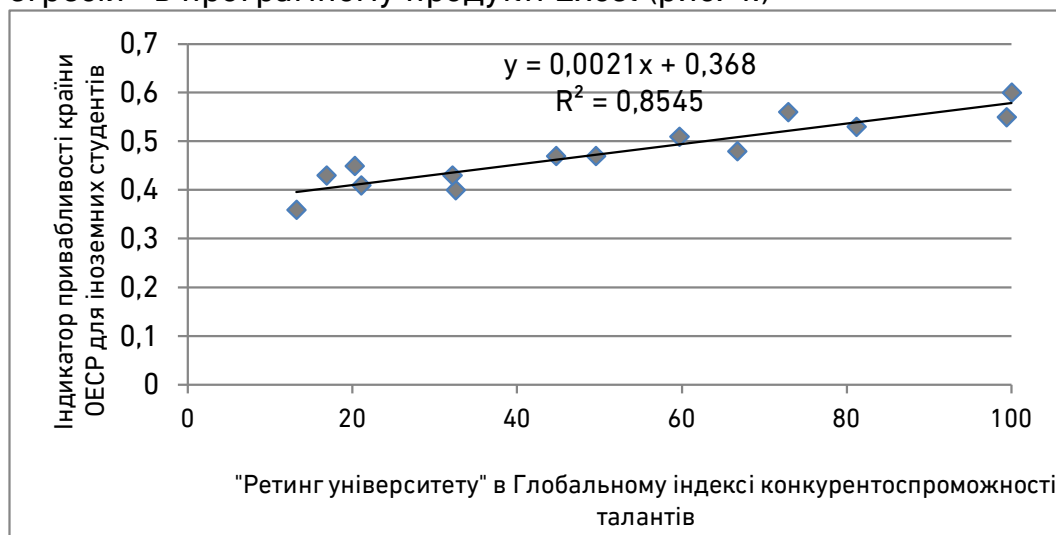


Рис. 4. Залежність значення індикатора привабливості талантів ОЕСР «Студенти університетів» від значення показника «Рейтинг університету» в Глобальному індексі конкурентоспроможності талантів в 2023 році
Джерело: розроблено авторами.

Математична модель має вигляд $y=0,0021x+0,368$. Її статистичну значимість підтверджує критерій Фішера, відповідно до якого розрахункове значення становить 70,46, що більше за критичне (4,67). Коефіцієнт детермінації становить 0,8545 та свідчить про те, що значення індикатора привабливості країни ОЕСР для іноземних студентів на 85,45% пояснюється впливом показника «Рейтинг університету» Глобального індексу конкурентоспроможності талантів, і на 14,55% – впливом інших факторів, які не були враховані в моделі. Таким чином, існування тісного прямого взаємозв'язку між досліджуваними показниками доведено.

За результатами нашого соціологічного опитування виявлено також відмінності у використанні інформаційних джерел щодо навчання за кордоном учнями та студентами (рис. 5). Так, учні віддають перевагу офіційним сайтам закордонних навчальних закладів (66,7%) та освітнім інтернет-платформам (59,6%). Водночас для студентів ці два інформаційних джерела також є важливими, однак із значно нижчими показниками – 37,9% та 41,4% відповідно. Варто зауважити, що кожен четвертий респондент цієї групи не використовує жодних інформаційних ресурсів, оскільки його це не цікавить. Кожен третій опитаний студент отримує інформацію щодо можливостей мобільності, програм обміну в своєму навчальному закладі (34,5%). Цьому сприяє, зокрема, робота відповідних відділів у закладах вищої освіти. Для прикладу, в НУВГП функціонує Центр міжнародного співробітництва та освіти, функціональними обов'язками якого є розробка стратегії інтернаціоналізації НУВГП, його інтеграції в світовий науково-освітній простір; організація міжнародної діяльності НУВГП, розробка методів її здійснення, підготовка проєктів угод та інших документів з реалізації завдань Університету в сфері міжнародних зв'язків [8].



Рис. 5. Розподіл відповідей респондентів на запитання «Які джерела інформації щодо можливостей академічної мобільності Ви використовуєте?»

Джерело: розраховано авторами.

Водночас для 43,9% учнів досить важливою є поради знайомих та друзів. Отриманий відсоток забезпечується також тим фактом, що, за інформацією Міністерства освіти і науки України, 378617 учнів і учениць наразі перебувають за кордоном [9] та мають відповідний досвід, яким діляться зі своїми друзями в Україні.

Щодо бажаних спеціальностей, то пріоритетними і для учнів, і для студентів наразі є спеціальності «Економіка» та «Маркетинг» (рис. 6). Водночас спеціальність «Психологія» більше цікавить студентів, а спеціальність «Іноземні мови» – учнів.

Варто відмітити також спеціальності, які виходять за межі наведеного на рис. 6 переліку. Так, учні у свої анкетах вказували, що в майбутньому хотіли б здобувати освіту в сфері біотехнологій, біології, історії, акторської майстерності, політології. Для студентів такими відповідями стали криптовалюта, металообробка, відновлювальні джерела енергії.

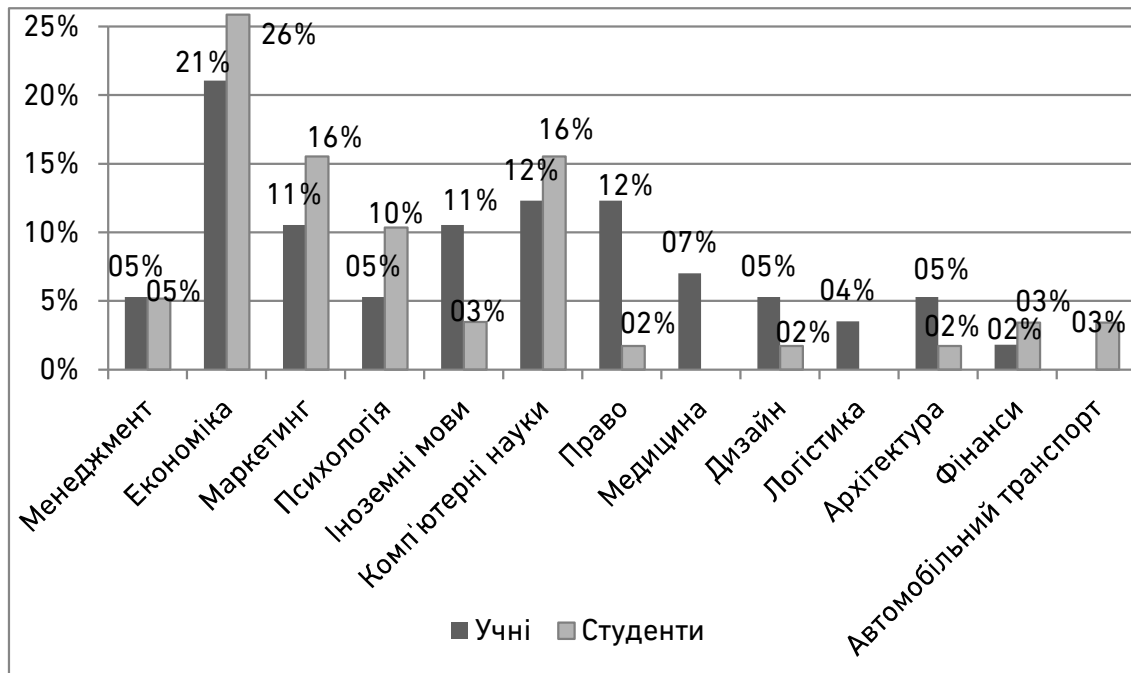


Рис. 6. Розподіл відповідей респондентів на запитання «Які спеціальності Вас цікавлять?»

Джерело: розраховано авторами.

Висновки. Таким чином, результати дослідження доводять високу актуальність освітньої еміграції для української молоді. При цьому учні закладів середньої освіти більш схильні до навчання за кордоном чим студенти. Пріоритетними країнами для навчання визначено США, Великобританію, Канаду та Німеччину. Саме університети цих країн входять до ТОП університетів світу, що є важливим фактором привабливості країни для іноземних студентів. За таких умов завдання держави полягає у розробці та впровадженні регуляторних заходів, які б дозволили утримати українську молодь від еміграції. Активна підтримка працевлаштування на гідні робочі місця, молодіжне підприємництво, якісна освіта, професійний розвиток та кар'єрне зростання сприятимуть утриманню молоді, що створить підґрунтя для повоєнної відбудови України.

Публікацію підготовлено за проєктом «Вища освіта в умовах війни та повоєнного відновлення: детермінанти розвитку задля подолання загроз відтворенню людського капіталу» (номер державної реєстрації НР 0124U000351).

1. Біль М. М., Махонюк О. В., Мульська О. П., Бараняк І. Є., Карп'як М. О. Міграційна мобільність молоді: результати соціологічного дослідження та нові виклики в

умовах війни : науково-аналітична доповідь / НАН України. ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долишнього НАН України». Львів, 2022. 72 с. **2.** Вища освіта в США. Edusteps. URL: <https://edusteps.com.ua/posts/us/1770-vischa-osvita-v-ssha.html> (дата звернення: 12.02.2024). **3.** Longhurst G. J., Stone D. M., Dulohery K., Scully D., Campbell T., & Smith C. F. Strength, weakness, opportunity, threat (SWOT) analysis of the adaptations to anatomical education in the United Kingdom and Republic of Ireland in response to the Covid-19 pandemic. *Anatomical sciences education*. 2020. № 13(3). Pp. 301–311. **4.** Освіта за кордоном. Безкоштовне навчання в Канаді: міф чи реальність. Edusteps. URL: <https://edusteps.com.ua/posts/canada/1352-osvta-za-kordonom-bezkoshtovne-navchannya-v-kanad-mf-chi-realnst.html> (дата звернення: 12.02.2024). **5.** Talent Attractiveness 2023. OECD. URL: <https://www.oecd.org/migration/talent-attractiveness/> (дата звернення: 12.02.2024). **6.** The Global Talent Competitiveness Index 2023: What a Difference Ten Years Make What to Expect for the Next Decade Fontainebleau. INSEAD. France, 2023. 314 p. URL: <https://www.insead.edu/system/files/2023-11/gtci-2023-report.pdf> (дата звернення: 12.02.2024). **7.** Alsaqr A. Remarks on the use of Pearson's and Spearman's correlation coefficients in assessing relationships in ophthalmic data. *African Vision and Eye Health*. 2021. № 80(1). URL: <https://doi.org/10.4102/aveh.v80i1.612> (дата звернення: 12.02.2024). **8.** Центр міжнародного співробітництва та освіти. НУВГП. URL: <https://nuwm.edu.ua/strukturi-pidrozdzili/crismv> (дата звернення: 12.02.2024). **9.** Майже 400 тисяч українських учнів перебувають за кордоном – МОН. НУШ. URL: <https://nus.org.ua/news/majzhe-400-tysyach-ukrayinskyh-uchniv-perebuvayut-za-kordonom-mon/> (дата звернення: 12.02.2024).

REFERENCES:

1. Bil M. M., Makhoniuk O. V., Mulska O. P., Baraniak I. Ye., Karpiak M. O. Migrants of young people: results of sociological research and new challenges in conditions of war : scientific-analytical report / NAN Ukraine. DU «Institute of regional studies named after M. I. Dolishnyi NAN Ukraine». Lviv, 2022. 72 p. **2.** Higher education in the USA. Edusteps. URL: <https://edusteps.com.ua/posts/us/1770-vischa-osvita-v-ssha.html> (data zvernennia: 12.02.2024). **3.** Longhurst G. J., Stone D. M., Dulohery K., Scully D., Campbell T., & Smith C. F. Strength, weakness, opportunity, threat (SWOT) analysis of the adaptations to anatomical education in the United Kingdom and Republic of Ireland in response to the Covid-19 pandemic. *Anatomical sciences education*. 2020. № 13(3). Pp. 301–311. **4.** Education abroad. Free education in Canada: myth or reality. Edusteps. URL: <https://edusteps.com.ua/posts/canada/1352-osvta-za-kordonom-bezkoshtovne-navchannya-v-kanad-mf-chi-realnst.html> (data zvernennia: 12.02.2024). **5.** Talent Attractiveness 2023. OECD. URL: <https://www.oecd.org/migration/talent-attractiveness/> (data zvernennia: 12.02.2024). **6.** The Global Talent Competitiveness Index 2023: What a Difference Ten Years Make What to Expect for the Next Decade Fontainebleau. INSEAD. France, 2023. 314 p. URL: <https://www.insead.edu/system/files/2023-11/gtci-2023-report.pdf> (data zvernennia: 12.02.2024). **7.** Alsaqr A. Remarks on the use of Pearson's and Spearman's correlation coefficients in assessing relationships in ophthalmic data. *African Vision and Eye Health*. 2021. № 80(1). URL: <https://doi.org/10.4102/aveh.v80i1.612> (data zvernennia: 12.02.2024).

12.02.2024). 8. Tsentr mizhnarodnoho spivrobitnytstva ta osvity. *NUVHP*. URL: <https://nuwm.edu.ua/strukturni-pidrozdili/crismv> (data zvernennia: 12.02.2024). 9. Maizhe 400 tysiach ukrainskykh uchniv perebuvaiut za kordonom – MON. *NUSh*. URL: <https://nus.org.ua/news/majzhe-400-tysyach-ukrayinskyh-uchniv-perebuvayut-za-kordonom-mon/> (data zvernennia: 12.02.2024).

Oliinyk O. O. [1; ORCID ID: 0000-0002-3941-2286],

Candidate of Economics (Ph.D.), Associate Professor,

Samoliuk N. M. [1; ORCID ID: 0000-0001-8693-8558],

Candidate of Economics (Ph.D.), Associate Professor

¹*National University of Water and Environmental Engineering, Rivne*

MIGRATION MOODS OF PUPILS AND STUDENTS: A COMPARATIVE ANALYSIS

The scientific work investigated the migration moods of pupils and university students (on the example of the Rivne region). It was determined that the vast majority of pupils prefer to receive education abroad – 61.4%. However, student priorities differ significantly: almost half of the respondents preferred to study in Ukraine (44.8%); every third student would like to receive education abroad (29.3%); every tenth student would like to study in a foreign country, but currently there is no such opportunity. The ratings of the most desirable countries for obtaining education are headed by the USA for both groups of respondents. The second place for both pupils and university students is occupied by Great Britain, Canada is in third place. The main factor that has the greatest influence on the choice of a country for educational emigration for both pupils and university students is the possibility of employment after graduation. However, other factors proposed in the questionnaire demonstrate different significance for pupils and university students. The prestige of an educational institution as an important factor in shaping the attractiveness of a country for foreign students was proven by the authors using correlation-regression analysis methods. To detail the relationship, the authors built a correlation-regression model of the form $y=0.0021x+0.368$. Its statistical significance is confirmed by the Fisher criterion. According to the results of the sociological survey, a difference was also found in the use of information sources regarding studying abroad by pupils and students. Students prefer official websites of foreign educational institutions (66.7%) and educational Internet platforms (59.6%). At the same time, for students, these two information sources are also important, but with significantly lower indicators – 37.9% and 41.4%, respectively. As for the

desired specialties, the priorities for both pupils and students are currently "Economics" and "Marketing". At the same time, "Psychology" is more interesting to students, and "Foreign Languages" is more interesting to pupils.

Keywords: migration; higher education; youth; pupils; students; university.

Отримано: 12 березня 2025 року
Прорецензовано: 17 березня 2025 року
Прийнято до друку: 28 березня 2025 року